

Manuál lexikografie. Praha, 1995. 283 s.

Кожны значны этап эмпірычнай навуковай дзейнасці вымагае свайго тэарэтычнага асэнсавання. На Беларусі, напрыклад, падрыхтавана і выдадзена шмат разнастайных слоўнікаў (дыялектных, тэрміналагічных, перакладных, тлумачальных, энцыклапедычных і інш.), але дагэтуль бракуе абагульняльных прац па метадалогіі стварэння і перспектывах іх далейшага больш удасканаленага складання. Добрым арыенцірам у занатаваным навуковым накірунку здатна паслужыць прадстаўленая для агляду кніга чэшскіх лінгвістаў, прысвечаная аналітычнаму даследаванню выдадзеных у розных краінах Еўропы, у тым ліку і на Беларусі, лексікаграфічных работ. Грунтоўнаму навуковаму асвятленню падлягаюць найперш практыка стварэння тлумачальных, дыялектных, двухмоўных слоўнікаў, а таксама досвед лексікаграфічных выданняў у галіне фразеалогіі, тэрміналогіі, анамастыкі і этымалогіі. Асобная ўвага і спецыяльны раздзел кнігі адведзены можнасцям развіцця слоўніцтва ў рэчышчы камп'ютэрнай лінгвістыкі.

Каштоўным і прынадным момантам у працы з'яўляецца тое, што яна грунтуецца на шырокім і даставерным лексікаграфічным матэрыяле, які знаходзіцца ў практычным і навуковым ужытку не толькі на абшары Чэхіі і Славакіі, але і ў іншых краінах, як славянскіх (робяцца спасылкі, напрыклад, на практыку стварэння этымалагічных і фразеалагічных слоўнікаў на Беларусі), так і заходне-еўрапейскіх. Паглыбленае знаёмства аўтараў з багатым светам шматлікіх слоўнікаў і своеасаблівае захапленне ім прыводзіць часам да не зусім карэктных высноў, тыпу "лепш адзін слоўнік, чым дзесяць граматык" (с. 114, 247); сферы лексікаграфіі і граматыкі размежаваны даволі выразна і паслядоўна, таму дадзеныя лінгвістычныя дысцыпліны варта не супрацьстаўляць па прымеце лепшы/горшы, а разглядаць як узаемадапаўняльныя.

Асаблівай увагі заслугоўвае тая акалічнасць, што чэшскія мовазнаўцы не засяроджваюцца толькі на аналізе наяўных слоўнікаў, іх тыпалогіі, класіфікацыі з улікам розных прымет, але і прапаноўваюць новыя ідэі і спосабы для больш

адэкватнай і ўдасканаленай распрацоўкі слоўніковых артыкулаў. Напрыклад, на падмурку выдадзеных французскіх і англійскіх тлумачальных слоўнікаў масавага прызначэння выпрацоўваюцца карысныя парады наконт пэўных патрабаванняў да метамоўны падобных выданняў: колькасць адзінак метамоўны павінна складаць каля 3% усяго слоўніка, г.зн. агульнага ліку яго загалоўных лексем, або левай часткі слоўніка, зыходныя лексічныя адзінкі метамоўны павінны быць зразумелымі, больш простымі, чым загалоўнае слова, што падлягае тлумачэнню, не быць архаічнымі, дыялектнымі, вульгарнымі, рэдкімі і інш. У дэфініцыях мае месціцца такая інфармацыя аб словах, як фанетычная, графічная, граматычная (марфалагічная і сінтаксічная), семантычная, прагматычная, стылістычная, квантыватывная, гістарычная, а само азначэнне зместу слова трэба рабіць ясным, дакладным, стылістычна вытанчаным і дасціпным. Падобныя патрабаванні ілюструюцца прыкладамі ўзорных слоўніковых артыкулаў для іх укаранення ў лексікаграфічную практыку.

Значна, што даволі вялікаму калектыву аўтараў пад кіраўніцтвам Ф. Чэрмака і Р. Блатны (восем навукоўцаў з розных гарадоў і розных навуковых устаноў Чэхіі) не ва ўсім падала ўзгадніць агульнатэарэтычныя канцэпцыі кнігі. Так, у адным месцы працы лічыцца недахопам алфавітны спосаб упарадкавання матэрыялу (с. 245), які застаецца пры гэтым семантычна і граматычна несістэматызаваным, у другім жа раздзеле да адмоўных якасцяў лексікаграфічных выданняў пэўнага тыпу, напрыклад тэматических, словаўтваральных і інш., адносіцца адсутнасць алфавітнага прынцыпу ў іх (с. 26); сінанімічныя, гіпанімічныя, частотныя, адваротныя і іншыя слоўнікі займаюць адпаведныя рубрыкі пры лексікаграфічнай тыпалогіі і класіфікацыі, але для іх апісання і аналізу нестae месца ў кнізе і інш.

Праца чэшскіх мовазнаўцаў мае непасрэды інтарэс не толькі для складальнікаў слоўнікаў, але і для прадстаўнікоў розных іншых галін навукі аб мове, бо, як слушна зазначаецца аўтарамі (с. 16), лексікаграфія служыць асновай усёй тэарэтычнай лінгвістыкі.

Б.А. Плотнікаў